

KAFF-konferansen på Lillehammer 20. - 21. oktober 2009.
Erling Dahl jr.

RIWAYA MUSEUM – BETLEHEM.

Et prosjekt som startet med å være et bevaringsprosjekt for den materielle kulturarven, men som utviklet seg til å bli et bevaringsprosjekt for den immaterielle kulturarven.

I forbindelse med 2000-årsjubileet for Jesu fødsel, ga Sverige en storstilt gave til byen Betlehem. De erstattet den forhatte politibygningen på hjørnet av Manger Square – rett foran Fødselskirken – med en ny, moderne bygning som ble kalt Fredssenteret.

Planen var at dette senteret skulle bli et kraftsentrum i freds- og kulturarbeidet i byen og i dialogen med omverdenen – både den nære, i.e. fienden Israel, og med resten av verden.

Jeg vil i en bisetning nevne at den forhatte bygningen som ble revet var altså politistasjonen fra mandattiden, men bygningen i seg selv var en meget vakker og representativ bygning med en byggestil som hadde røtter tilbake til ottomansk tid. Ville vi ha revet Victoria terrasse i 1945 om vi hadde fått penger til det fordi Gestapo brukte det til hovedkvarter under krigen?

Nåvel,- da politistasjonen ble revet og grunnen for det nye fredssenteret ble gravet ut, fant man naturlig nok store mengder arkeologisk materiale. Gamle kart og bilder viser at det har vært både gravplass og ulike bygninger der opp gjennom tidene.

De Palestinske selvstyremyndighetene v Ministry of Tourism and Antiquities v Dr. Hamdan Taha (arkeolog) gjorde vedtak om at bygget bare kunne reises hvis de to underste etasjene ble ubrukt, og at man fikk satt i gang et registrerings- og dokumentasjonsarbeid. Dette ble gjort.

I 2004 henvendte departementet og Betlehem by seg gjennom UNESCO – som hadde kommet inn i dette gjennom sine engasjement i det nye senteret – til Norge om å støtte et

museumsprosjekt i det nye Fredssenteret. Deres ønske var å kunne lage en utstilling og et informasjonssenter knyttet til funnene,- mao en form for et bymuseum.

Norge ga penger til prosjektet, og foreslo at et norsk museums menneske skulle bidra i arbeidet med å utvikle konseptet for det nye museet/senteret. Da arkeologen Erik Jondell ikke kunne påta seg oppdraget, ble undertegnede spurt av ABM-utv. om jeg kunne tenke meg dette. Under sterk tvil gikk jeg med på det. Jeg kunne ikke tilføre faget arkeologi noe, men jeg hadde en viss erfaring i konseptutvikling og museumsoppbygging.

Arbeidet startet ikke før høsten 2006 pga Libanonkrigen. Da jeg ankom Det hellige land – under Ramadan – var selvsagt de visuelle og følelsesmessige inntrykkene svært overveldende. For første gang kunne jeg med alle sanser oppleve den grundige lærdom fra 50-tallet kristendomsundervisning på skolen hadde etterlatt i sinnet. Den gang kunne jeg tegne hele Palestina på frihånd og sette inn nærmest hvert skritt Jesus hadde tatt i dette landet. På 50-tallet var for øvrig Palestinakartet fortsatt Palestina som ett, grønt land. Israel var noe som man bare hørte om i nyheter og sånn.

Midt oppi dette inspirerende møtet med Det hellige land sto okkupasjonens grelle virkelighet som et uvirkelig, men akk så følbart kontrast.

Dette var altså bakteppet til oppdraget.

Den første store utfordringen jeg fikk, var da jeg møtte Dr. Hamdan Taha (dep.råd). Han kunne fortelle at alle løse gjenstander som var funnet på byggeplassen i Betlehem i løpet av disse årene var forsvunnet – stjålet og solgt. Ingen (tilsynelatende) visste hvor de var. Dr. Taha sa at han/ staten disponerte mange gjenstander fra Palestina, men var enig med meg at det å hente inn andre gjenstander egentlig ikke hadde særlig hensikt.

Etter et par dager med besøk i Betlehem, Jerusalem, Ramallah og Bir Zeit der jeg ahdde hatt samtaler med både leg og lærd, foreslo jeg for The Steering Committee et nytt konsept for museet.

Overskriften var " The Spiritual and Intangible Heritage of Bethlehem and Palestine".

Selve konseptet er utviklet i samarbeid med lokale fagpersoner innen arkeologi, antropologi, historie, musikk, film o.a. Dette resulterte i et konsept bestående av ulike temaer.

Mangelen på gjenstander gjorde at vi valgte å bruke andre presentasjonsformer – både gjennom moderne teknologi (interaktive og virtuelle rom, film, video og lydinstallasjoner), men også ved å samle historier som hovedmateriale for temaene. Det er historiene som blir kjernen i utstillingen. Navnet Riwaya betyr Historier fra ... eller Historier om...

Innsamlingen av historiene skjer i tett samarbeid med lokale fagfolk både på det historiske og tekniske plan.

Et sentralt element i museets utstilling og framtidig virke er å fortsette innsamlingen av historier. Noen av disse historiene vil være mer representative enn andre, og disse vil kunne danne grunnlag for nye presentasjoner og fornyelser av utstillingen.

Formålet med prosjektet er å kunne bidra til etableringen av et profesjonelt museum i Betlehem som først og fremst skal presentere og stimulere den kulturarv som er levende i byen og landet. Dette for å styrke en selvfølelse som gjennom 60 års fordrivelse og okkupasjon er gjennomsyret av hat og fortvilelse og å styrke deres identitet. Det er viktig for dem – og for oss – å huske at palestinere ikke bare er palestinere, men også mennesker.

Den rike kulturelle arv som blir presentert i museet vil også ha universell interesse fordi Betlehem har en så spesiell plass i menneskehetens bevissthet. I driften av museet vil pilegrimer og turister være en viktig inntektskilde, men museets innhold er først og fremst fortellinger om og fra Betlehem. Nok et eksempel på at det er det lokale, det personlige som i et kunstnerisk uttrykk blir universelt.

Presentasjon av konseptet.

Utfordringer underveis og videre.

Norges målsetting for prosjektet er å kunne bidra til oppbygging av kompetanse og til å få etablert et profesjonelt museum på Vestbredden som er utviklet med basis i lokale kunnskaper og lokal arbeidskraft. Som internasjonal(e) konsulent(er) er min/vår oppgave å veilede i prosesser og å bistå med museologisk erfaring. Det er ikke mitt konsept eller vårt museum. Den dagen museet åpnes, skal både de som har vært involvert og lokalbefolkningen kunne si at dette er Betlehems eget museum. Norge og eventuelt mitt navn skal bare nevnes som bidragsytere.

Å arbeide så tett på fagmennesker i en fremmed kultur er også en utfordring. Jeg har virkelig måttet forsøke å etterleve min ofte uttalte leveregel om at det ikke holder å være tolerant (dvs tåle de andre,. Jfr. skolens formålsparagraf), men at man fullt ut må akseptere de/den andre før man kan innlede en dialog og begynne å bryte meninger. Jeg tør påstå at jeg har prøvd sterkt, og jeg har lyktes i stor grad, men ikke alltid. Noen ganger går deres holdninger og væremåte over min forstand. Dette medfører gjerne midlertidige stopp i arbeidet, for jeg har ikke forsøkt å tvinge saker gjennom, selv om jeg visste at jeg hadde rett. Det hjelper lite når prosjektet skal være deres. Det er de som skal ha eierforholdet.

Jfr dette med spørsmålet i innledningen til sesjonen: Hvem sin kulturarv skal formidles?

Et eksempel fra sist april:

Vi hadde et weekend seminar Jerico med Steering Comm, Scientific Comm, UNESCO og int. Konsulenter (Studio Azzurro, Italia og meg). På slutten av seminaret – som gikk ut på å definere innholdet i de ulike temaene som tidligere var blitt godkjent – meldte plutselig Scientific comm at de følte seg overkjørt og at de egentlig ikke fikk være med på å bestemme hvordan museet skulle bli. De ville egentlig at man skulle starte forfra igjen!

Hva skulle jeg si, og hva skulle jeg gjøre? Jeg vet jo med meg selv at jeg har gjort alt jeg kan – og det er ikke lite – for nettopp å sikre involveringen av de lokale kreftene. Rett nok har en del forslag måtte legges til side fordi de ikke var gjennomførbare,-

f.eks. det er ikke plass til å lage et komplett historisk eller arkeologisk museum, selv om det hadde vært ønskelig.

I kjølvannet av diskusjonene i april har så dept. v/ Dr. Taha tatt opp en kamp med UNESCO der han forlangte at bevilgningen fra Norge ikke skulle gå via UNESCO, men direkte til ham. Det var den eneste måte å sikre "transparency" på! Det er lett for oss å si at dette er jo den tradisjonelle formen for korrupsjon som hele staten er bygget opp på. Det er det kanskje, men det er også et uttrykk for en kultur som vi ikke forstår så lett, og som vi kanskje først må akseptere før vi kan forsøke å endre på den gjennom dialog.

Der står vi i dag. Selve bygningsarbeidene har fortsatt ihht de vedtatte planene, dvs at alt teknisk er lagt opp etter den plan som ble vedtatt i slutten av 2008. Produksjonen av utstillingen er imidlertid satt på vent - både for om mulig å få gjort scientific committee mer kompetent (de som er utpekt, er der mest i kraft av navn til politisk og familiær tilhørighet), og for å sikre en økonomisk funding for ferdigstillingen. Prosjektet har økt i omfang, og tidsfaktoren og den generelle økonomiske utvikling har endret kostnadsbildet - for eksempel dollar-kurs og finanskrisen.

Norge har vært svært sjenerøse i hele prosessen fram til nå, men må nok i tillegg til penger, meg/ ABM-u også utøve et politisk press for å sikre ferdigstillingen.